

esse qđ subsistere: ita nō erant dicende tres sube: vt nō dicunt tres essentie: quēadmodū quia hē deo esse qđ sape: sicut nō tres essentias: ita nec tres sapiētias dicim⁹. Sic em̄ qđ hī illi e deū eē qđ eē: tā tres essentias q̄ tres deos dici fas nō est. Si aut̄ aliud est deo esse aliud subsistere: sicut aliud deo eē: aliud patrem eē vel dñm eē: qđ em̄ est ad se dici: pat̄ aut̄ ad filiū: r dñs ad seruientem creaturā dicitur: relatiue q̄ subsistit: sic relatiue gignit: r relatiue dñat. Ita iā substantia nō erit substantia: quia relatiuū erit. Sicut em̄ ab eo qđ est eē appellat̄ essentia: ita ab eo qđ est subsistere substantiā dicimus. Absurdū est autem vt substantia relatiue dicatur. Om̄is em̄ res ad seipam: subsistit quātomagis deus. Si tñ dignū est: vt deus dicat̄ subsistere.

De substantia r essentia.

La. V

His em̄ rebus recte intelligit̄: in quibus subiectis: sunt ea que in aliquo subiecto esse dicunt̄: sicut color aut forma in corpore. Corpus enī subsistit: et ideo substantia est. Illa vero in subsistente atq; subiecto corpore: que nō substantie sunt: sed in substantia: r ideo si eē desinat: vel ille color: vel illa forma: nō adimūt corpori esse corpus: q; nō hoc ei est esse: qđ illā vel illam formā colorem ve retinere. Res vero mutabiles neq; simplices pprie dicunt̄ substantie. Deus aut̄ si subsistit vt substantia pprie dici possit: inest in eo aliquid tanq; in subiecto: r nō est simplex: cui hoc sit esse qđ illi est: r qđ qđ aliud de illo ad illud dicit̄: sicut magnus: om̄ipotēs: bon⁹: r si quid h̄mōi de deo nō in cōgrue dicit̄: nefas ē aut̄ dicere vt subsistat: r subsistat deus bonitati sue: atq; illa bonitas nō substantia sit vel potius essentia: neq; ipse de⁹ sit bonitas sua: s̄ in illo sit tanq; in subiecto. Nū manifestū est deū abusiue substantiam vocari: vt noīe ysiratioze intelligat̄ essentia: qđ vere r pprie dicit̄: ita vt fortasse solum deū dici oporteat essentia. Est em̄ vere solus: qui in cōmutabilis est: idq; nomē suuz famulo suo moysi enūciauit: cū ait: Ego suz qui sum. Et dices ad eos: qui est misit me ad vos. Sed tñ siue essentia dicat̄ qđ pprie dicitur: siue substantia qđ abusiue: vtrūq; ad se dicit̄: nō relatiue ad aliqd. Vñ hoc est de o eē qđ subsistere: r ideo si vna essentia trinitas: vna etiā substantia: fortassis igit̄ cōmodius dicunt̄ tres p̄sone: q̄ tres substantie.

De trib⁹ p̄sonis vni⁹ cēntie.

La. VI

Sd ne vobis videar suffragari: hoc s̄ qđ requiramus. Quā r illi si vellent

sicut dicunt tres subas: tres hypostasēs: possent dicere tres p̄sonas: tria p̄sopa. Illud aut̄ maluerūt qđ forte s̄m lingue sue p̄suetudinē aptius diceret̄. Namq; r in p̄sonis eadē rō est. Nō em̄ aliud est deo esse: aliud p̄sonā esse: sed oīno idē. Nam si esse ad se dicit̄ p̄sona vero relatiue: sic dicamus tres p̄sonas p̄m r filiū: et sp̄sctm̄: quēadmodū dicunt̄ aliq; tres amici: aut tres p̄pini: aut tres vicini q; sint adiuicem nō q; vnusq; eoz sit ad seipm̄. Quapropter quilibet ex eis amicus est duoz ceteroz: aut p̄pinus: aut vicinus: q; hec noīa relatiuam significationem habet. Quid q̄ nō placet vt dicamus p̄m p̄sonam esse filij r sp̄s sancti: aut filiū p̄sonam esse p̄is r sp̄s sancti: aut sp̄ritū sc̄m̄ p̄sonam esse p̄is r filij. Sed neq; p̄sona ita dici alicubi solet: neq; in hac trinitate cū dicimus p̄sonā p̄is: aliud dicim⁹ q̄ substantiam patris. Quo circa vt suba p̄is ipse pater est: non quo pater est sed q̄ est: ita r p̄sona patris nō aliud q̄ ipse pater est: ad se quippe dicit̄ p̄sona nō ad filiū vel sp̄sctm̄: sicut ad se dicit̄ deus: r magnus r bonus r iustus: r si qđ aliū h̄mōi. Et quēadmodū hoc illi est esse qđ deuz esse qđ magnū qđ bonū esse: ita hoc illi est esse qđ p̄sonam esse. Cur ergo non hec tria simul vnam p̄sonam dicimus: sicut vna essentiam r vnu deum: sed tres dicim⁹ p̄sonas cū tres deos: aut tres essentias non dicamus: nisi qđ volumus vel vnu aliqd vocabulū seruire huic significationi qua intelligitur trinitas: ne oīno taceremus interroganti: quid tres: cum tres esse fateremur. Nam si genus est essentia: species aut̄ substantia siue p̄sona: vt nonnulli sentiunt omitto illud qđ iam dixi: oportere appellare tres essentias: vt appellantur tres substantie: vel p̄sone: sicut appellantur tres equi eadem q; animalia tria cum sit sp̄s equus: animal genus. Neq; em̄ species ibi pluraliter dicta est: r genus singulariter tanq; diceret̄ tres equi vnum animal: sed sicut tres equi speciali nomine: ita tria animalia generali nomine. Si dicunt substantie vel p̄sone nomine non speciem significari: sed aliquid singulare atq; indiuiduum: vt substantia vel p̄sona: non ita dicitur sicut dicitur homo quod commune ē omnibus hominibus. Sed quomodo dicitur hic homo velut abraham: velut ysac: velut iacob: vel si quis alius qui etiā digito p̄fens demonstrari possit: sic q; illos eadem ratio consequetur. Sicut em̄ dicuntur abraham ysac r iacob tria indiuidua: ita tres homines r tres anime. Cur q; pat̄ r filiū r sp̄sctm̄: si s̄m̄ genus r sp̄m̄ r indiuiduum etiam ista differunt?

Libet

nō ita dicunt tres essentie vt tres substantie seu psonae: sed hec vt dixi omitto. Illud dico si cēntia genus est: vna cēntia iam nō habet species: sicut quia genus est animal: vnum animal iam nō habet species. Nō sunt ḡ tres species vnus cēntie: pater et filius et spūssanctus. Si autē spēs est essentia: sicut species ē homo: tres vero ille quas appellamus subas siue psonas: sic eandem speciem cōiter habēt: quē admodū abrahā et isaac et iacob: speciem quā hō dicit cōiter habent: nō sicut hō subdiuiditur in abrahā isaac et iacob: ita vnus homo et in aliquos singulos homines subdiuidi pōt omnino em̄ nō pōt: quia vnus hō iam singul⁹ hō est. Cur ḡ vna essentia in tres substantias vel psonas subdiuidit? Nam si essentia species est sicut hō: sic est vna essentia sicut vn⁹ hō: an sicut dicimus aliquos tres hoīes eius dēq; sexus: eiusdem tempōis corpis: eiusdem animi vnā esse naturā: tres em̄ sunt homines: sed vna natura. Sic etiā ibi dicimus tres subas vnā cēntiā: aut tres psonas vnā substantiā vel essentiā. Hoc vero vtrūq; sile est: quia et veteres qui latine locuti sunt. anq; haberēt ista noīa: que nō diu est vt in vsu venierunt: id est essentiā vel substantiā pro his naturā dicebāt. Nō itaq; fm̄ genus et species ista dicimus: sed quasi fm̄ cōem eandēq; materiā. Sicut ex eodē auro si fierēt tres statue diceremus tres statuas vnū aurū: nec tñ diceremus genus aurū: spēs autē statuas: nec aurū speciē: statuas vero indiuidua. Nulla quippe species indiuidua sua transgreditur: vt aliquid extra cōprehendat. Nū em̄ diffinierō quid sit hō: qd est nomen speciale: singulū quiq; homines qui sunt indiuidua eadē diffinitione cōtinent: nec aliqd ad eam ptinet quod hō nō sit. Nū vero auro diffiniero: non sole: statue si auree fuerint: sed et anuli: et si qd aliud de auro fuerit ad aurū ptinebit: et si nihil inde fiat: aurū dicit: quia etiā si nō sint auree: nō ideo nō erūt statue. Item nulla species excedit diffinitionē generis sui. Quz em̄ diffiniero animal: qm̄ generis hui⁹ species ē equus: oīs equus aīal est: nō autē statua oīs aurū est. Ideo quis in tribus statuis aureis recte dicam⁹ tres statuas vnū aurū: non tñ ita dicimus vt genus aurū: spēs xō statuas intelligamus. Nec sic ergo trinitate dicimus tres psonas vel substantias: vnā essentiam et vnū deū: tanq; ex vna materia tria quedā subsistant: etiā si quicqd illud est: in his trib⁹ explicatū sit. Nō em̄ aliqd aliud ei⁹ eēntie ē: pter istā trinitatē: tñ tres psonas eiusdē eēntie

vel tres psonas vnā essentiam dicimus: tres autē psonas ex eadem essentia nō dicim⁹ quasi aliud ibi sit qd essentia est: aliud qd persona: sicut tres statuas ex eodem auro possumus dicere. Aliud em̄ illic est esse aurū: aliud esse statuas. Et cū dicunt tres hoīes vna natura: vel tres hoīes eiusdem nature: pnt etiā dici tres hoīes ex eadem natura: quia ex eadem natura: et alij tres hoīes pnt existere. In illa xō eēntia trinitatis: nullo mō alia q̄libet psona ex eadem eēntia pōt existere. Deinde in his rebus nō tñ est vn⁹ hō: q̄tū tres hoīes simul. Et plus sunt aliqd homines duo q̄ vnus hō. Et in statuis equalibus plus auri est tres simul: q̄ singule statue: et min⁹ auri est vna q̄ due. Et in deo nō ē ita. Nō em̄ maior essentia est pater et filius et spūssanctus simul q̄ solus pater aut filius. Sed tres simul ille substantie siue persone si ita dicēde sunt equales sunt singulis: qd animalis hō nō pōt. Nō em̄ pōt cogitare nisi moles et spacia: vel minura vel grandia volitantib⁹ in aīo eius phantasmatis: tanq; imaginibus corporū. Ex qua imūdia donec purgetur: credit in patrē et filiū et spūssanctum: vnū deum solum. magnū. omnipotentē. bonū. iustū. misericordem. omnīū visibiliū et inuisibiliū cōditorem: et quicqd de illo phumana facultate digne vereq; dici potest. Neq; cū audierit patrem solū deū: separet inde filiū aut spiritum sanctum. Cum eo: quippe solus deus cum quo et vnus deus est: quia et filiū cū audimus solū deum sine vlla separatione patris aut spūssancti oportet accipere: atq; ita dicat vnā eēntiā: vt non existimet aliud alio vel maius vel melius: vel ex aliqua parte diuersum. Nō tñ vt pater ipse sit et filius: et spūssanctus: et quicquid aliud ad alterutrum singula dicunt: sicut verbū qd nō dicit nisi fili⁹: aut donū qd nō dicit nisi spūsscūs: ppter qd etiā plurale m̄ numerū admittunt: sicut in euangelio scriptū est. Ego et pater vnus sumus. Et vnū dixit et sumus. Vnū fm̄ essentiaz qd idē deus. sumus fm̄ relatiuū: qd ille pater. B filius. Aliqñ et tacef vnitas essentie: et sola pluraliter relatiua cōmemorant. Veniem⁹ ad eū ego et pater: et habitabimus apud eū. Veniemus et habitabimus pluralis numerus ē quia p̄dictum est: Ego et pater. id est pater et filius: que relatiue ad inuicē dicunt. Aliquādo latenter oīno: sicut in genesi. Faciamus hoīem ad imaginem et similitudinem nostrā. Et faciamus: et nostrā: pluraliter dictū est: et nisi ex relatiuis accipi nō potest. Non em̄ vt

1. Cor. 2

Iob. 10

Ibid. 14

Genes. 1

facerent dii: aut ad imaginē et similitudinē deoꝝ
sed vt faceret p̄r et filius et sp̄s sanctus ad ima-
ginem patris et filij et sp̄s sancti: vt subsisteret
hō imago dei. De^o autē trinitas. Sed quia nō
oīno equalis fiebat illa imago dei: tanq̄ non
ab illo nata: sed ab eo creata. huius rei signifi-
cande causa ita imago est: vt ad imaginē sit
non equatur paritate: s̄ quadā similitudine ac-
cedit. Nō em̄ locoꝝ interuallis: s̄ similitudine ac-
cedit ad deū: et dissimilitudine receditur ab eo.
Sunt em̄ qui ita distinguunt: vt imaginē ve-
lint esse filiū: hōiem vero non imaginē: s̄ ad
imaginē. Reuellit autē eos ap̄s dicens. Vir q̄

1 Cor. 11. dem non debet velare caput: cum sit imago et
gloria dei. Non dixit ad imaginē: sed imago.

1 Cor. 11. Que tñ imago cū alibi d̄: Ad imaginem non
quasi ad filiū d̄: que imago equalis est patri.

alioquin non diceret ad imaginē n̄r̄az. Quō
enim nostram cū filius solius patris: imago sit

Sed p̄pter imparem vt diximus similitudinē
dictus est homo ad imaginem: et ideo n̄r̄am vt

imago trinitatis esset homo: non trinitati eq̄:
lis sicut filius patri: sed accedens vt dictum ē

quadā similitudine: sicut in distantibus signifi-
ficatur quedam vicinitas: non loci: sed cuius-

Roma 12 dam imitationis. Ad hoc enim eis d̄: Refor-
mamini in nouitate mentis vestre. Quibus

Eph. 5 item dicit. Estote itaq̄ imitatores dei sicut fi-
lij carissimi. Nouo enim homini dicitur. Qui

Colo. 3 renouatur in agnitionem dei. scdm imaginē
eius qui creauit euz. Aut si iam placet p̄pter

disputandi necessitatem: etiam: exceptis no-
minibus relatiuis pluralem numerum admit-

tere: vel vno nomine respondeat. cuz querit̄
quid tria: et dicere tres substantias: siue tres

personas: nulle moles aut interualla cogiten-
tur: nulla distantia quātulecunq̄ dissimilitu-

dinis: aut vt intelligatur aliud alio vel paulo
minus quocunq̄ modo minus esse aliud alio

potest: vt neq̄ personaz sit confusio: nec talis
distinctio qua sit impar aliquid. Quod si intel-

lectu capi non potest: fide teneatur: donec il-
lucescat in cordibus ille: qui ait per prophetā

Nisi credideritis non intelligetis.
Explicit liber septimus.

Incipiunt capitula libri octauī.

i. De indifferenti magnitudine trinita-
tis: in qua non est plus ip̄a trinitas si-
mul q̄ singula q̄q̄ persona

ii. De essentia veritatis que ē trinitas
deus: nihil corporeū neq̄ mutabile
debeat cogitari.

iii. De vero et sumo et vno bono.
iiii. De dilectione in deū per fidem.

v. De sacramento incarnationis dñi: et sal-
uatoris nostri iesu xpi.

vi. Quid in sc̄tis q̄s nō vidim⁹ diligamus
vii. De vera dilectione.

viii. Qui fratrem diligit deum diligit: q̄
amat et ip̄am dilectionem que ex deo
et deus est

ix. De ea forma qua diligitur iustus: di-
ligatur deus: q̄ nō p̄t ea q̄ dilectōz
excitat forma non diligit: eadem: s̄ ē
deus: quia deus caritas est

x. De amate et q̄ amatur et amore.

De relij augustini penium in librū octauū

Primum alibi ea dici proprie i illa
trinitate distincte ad singulas p̄-

sonas pertinētia: que relatiue di-
cuntur ad inuicem: sicut pater et

filius et vtriusq̄ donum spiritus sanctus. Non
enim pater trinitas: aut filius trinitas: aut tri-

nitatis donum. De vero ad se dicuntur singuli
non dici pluraliter tres: sed vnā ip̄am trinita-

tem: sicut deus pater: deus filius: de^o sp̄s san-
ctus. Et dñs pater: dñs filius: dñs sp̄s sanct⁹.

Et oīpotens pater: oīpotens filius: oīpotēs
sp̄s sanctus. Nec tñ tres dii: aut tres domini:

aut tres oīpotentes. Sed vnus deus: dñs: oī-
potens: ip̄a trinitas: et quicq̄ aliud: non ad in-

uicē relatiue: sed ad se singuli dicunt̄. hoc ē
fm̄ essentiam dicunt̄: q̄ hoc est ibi esse: q̄ ma-

gnum esse: q̄ bonum esse: q̄ sapientem esse: et
quicquid aliud ad se vnaqueq̄ ibi persona vt

ip̄a trinitas dicitur. Ideoq̄ dici tres p̄sonas:
vel tres substantias: non vt aliqua intelligat̄

diuersitas essentie: sed vt vel vno aliquo vo-
cabulo responderi possit: cum dicitur qd̄ tres

vel quid tria: tantāq̄ esse equalitatem i ea tri-
nitate: vt nō solum pater non sit maior q̄ fili⁹

quod attinet ad diuinitatem: sed nec pater et
filius simul maius aliquid sint q̄ sp̄s sanctus:

aut singula queq̄ persona: quelibet triū: min⁹
aliquid sit q̄ ip̄a trinitas: Dicta sunt hec: et si

sepius versando reperantur: familiarius qui-
dem innotescunt. Sed et modus aliq̄s adhibē-

mus est: deoq̄ supplicandum deuotissima pie-
tate: vt intellectum aperiat: et studium contē-

tionis assumat: quo possit mente cerni essen-
tia veritatis: sine vlla mole: sine vlla mobilita-

te. Hunc itaq̄ inquantū ipse adiuuat creator
mire misericors: attendamus hec que modo

tam interiora q̄ superiora tractabimus: cum
sit eadem seruata illa regula: vt quod intel-
lectui nostro nondum eluxerit: a firmitate fidei

non dimittatur.